

Realia

- 3 Grattis Margareta!
Gustaf Adolf-medaljör!
- 4 Media in Transition
- 8 Besök vid
konserveringsprojekt i
S:t Pauli kyrka, Malmö
- 11 Hur ljuskänsliga är
våra museiföremål?
- 14 Ny arbetsgrupp i
standardiseringen
av kulturvård
- 16 Europeiskt
standardiseringsmöte
i Köpenhamn
- 17 Vibrationers påverkan på
arkitekturbunden konst
- 18 Recept sökes!
- 19 KEP symposium 2016
- 20 Ohälsosamma samlingar
- 22 Kalendern
- 24 Ordföranden har ordet

REDAKTÖREN HAR ORDET

Visst väckte omslagsbilden till detta nummer nyfikenhet? Vi är oerhört glada att få dela nyheten, bilderna och medaljörens egna ord om den fina utmärkelse som Margareta Ekroth Edebo fick vid Kungl. Vitterhetsakademiens årshögtid i mars i år. Mer om detta får ni läsa inledningsvis i detta vårnummer av Realia. Stort Grattis Margareta!

Förra numrets upprop i redaktörens ord till er läsare att skriva till oss verkar ha gett frukt. Det har droppat in bidrag ända sedan förra numret släpptes och ända in till deadline för detta. Jättekul! Tack alla skribenter för era bidrag! Det är så roligt att ha kontakt med er och att få ta del av allt arbete som ni gör! Er bevakning och era reflektioner gör Realia till den livfulla och värdefulla medlemstidning vi vill att den ska vara! Tack!

Ibland kan pressläggningen kännas lång, i synnerhet för bidrag som kommit in tidigt till redaktionen. Men kvalitativa texter är hållbara texter och tål att läsas och finnas i ett längre tidsperspektiv. Kontinuerlig publicering sker ju idag på bloggar och poddar. Det finns mycket läs- och hörbart men det är svårt som i en djungel att hitta rätt. Jag kan passa på att tipsa om K-blogg som med ganska jämna mellanrum lägger upp intressant material om och för kulturvårdens fält. Kan fungera i väntan på nästa nummer av Realia.

Ganska nyligen var jag på ett intressant möte på Gunnebo slott. Det handlade om färgsättningen av slottet, hur det färgsatts genom tiderna och frågan om vilken färg slottet hade från början. Det var fullsatt på detta seminarium, där antikvarier, konsthistoriker, arkitekter, konservatorer, hantverkare, intresseföreningar, politiker och många andra utbytte tankar och förmedlade olika infallsvinklar. Frågan har debatterats i tidningar och väcker stort engagemang bland en bredare grupp än hos oss yrkeskulturvårdare. Ett gott tecken på att vi har viktiga frågor och uppgifter att ta itu med, nu och i framtiden. Så fortsatt arbeta metodiskt och väl och glöm inte bort att berätta det för Realia!

Trevlig sommar önskar vi på redaktionen!
Helena Grundberg
Redaktör

ANSVARIG UTGIVARE

NKF-S
 Nordiska Konservatorförbundet
 Svenska Sektionen
 IIC-Nordic Group
 Box 3071, 103 61 Stockholm
 Postgiro: 45 85 09-7
www.nkf-s.se

REDAKTION

REDAKTÖR
 Helena
 Grundberg

FORMGIVNING
 Annica
 Björklund

ARTIKLAR

Sänd ditt manus till oss via
 e-mail: nkf.realia@gmail.com

Text, diagram, bilder och bildtexter skickas var för sig. Texter skrivs i 12 pkt Times New Roman med enkelt radavstånd. Omfång: 1-2 A4. Bilder levereras digitalt i JPG-format.

För annonsering kontakta redaktören på
nkf.realia@gmail.com

OMSLAGSBILD:

Margareta Ekroth
 Edebo

GRATTIS MARGARETA! GUSTAF ADOLF-MEDALJÖR

I Riddarhuset den 21 mars tilldelades Margareta Ekroth Edebo Kungliga Vitterhetsakademiens Gustaf Adolfsmedalj!

Själv fick jag höra nyheten strax efter att Margareta själv nåtts av den, då hon ringde till en kollega och berättade. På eftermiddagen fanns en bild utlagd, där man kunde läsa den högtidliga texten i brevet med tillkännagivandet från Kungliga Vitterhetsakademien:

”Bästa Margareta Ekroth Edebo, Jag har äran och glädjen meddela att Kungl. Vitterhetsakademien med

H M Konungens medgivande beslutat tilldela Dig Gustaf Adolfsmedaljen för Dina betydande insatser för utvecklingen av konserveringsvetenskapen och konservatorsutbildningen i Sverige.”

Vilka ord! Och vilken ära!

Jag ringer upp Margareta, efter utdelningen, när hon är ute i farten men det är ingen fara skrattar hon, för hon är uppkopplad med senaste tekniken så med handsfree går det utmärkt att prata ändå. Se där, som alltid, framåtsträvande och nyfiken på nya rön och senaste tekniken.

Så undrar man ju: Förutom medaljen där i Riddarhuset – Vad serverades du mer?

– Oj, skrattar Margareta, efter ceremonierna blev det busstransport från Riddarhuset till Grand hotell. Där var det stor galamiddag i Vinterträdgården med underhållning och spektakel. Det var dukat för 8-10 personer per bord. Pristagarna satt vid var sitt bord tillsammans med akademiens arbetande ledamöter. Jag frågar om menyn men den var för lång att ta med här. Margareta summerar allt med orden läckert och en glad och mycket trevlig tillställning.

Grattis Margareta! Gustaf Adolfsmedaljen är så välförtjänt din! Landets konservatorer är oerhört stolta över dig och dina gärningar för vårt område!

*Text: Helena Grundberg, redaktör
(och stolt fd student)*

Bild: Sara Bruun

Akademien instiftades 1753 av drottning Lovisa Ulrika då den fick namnet Kongl. Svenska Vitterhets Akademien. Gustav III ombildade senare akademien som då fick namnet Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, som gäller än idag men i dagligt tal benämns Kungl. Vitterhetsakademien. Gustaf II Adolf instiftade Riksantikvarieämbetet i maj 1630, då han gick ut med ett upprop ”Till alla vänner av Sveriges kulturhistoriska minnen” med en instruktion för dem som skulle vara ”riksens antikvarier och hävdesökare”.

Bild: Margareta Ekroth Edebo

Bild: Eva Gozdik

MEDIA IN TRANSITION

Samtidskonst som är beroende av samtidsteknik hotas och blir en utmaning då samtidens teknik snabbt blir dåtid. Hur bevarar man något som är beroende av teknik som inte längre finns? Thea Winther, Bothén-stipendiat 2015, rapporterar från Tate Modern i London.

Under två dagar i november deltog jag i konferensen Media in Transition - A conference on the implications for conservation of time based media works of art and related practices, en konferens om konservering och bevarandestrategier för konstverk där delar eller hela verket består av ett s.k. tidsbaserat inslag och den teknologi det kräver. Det kan röra sig om rena filmer eller videoverk men också om ljudverk, delar av större skulpturala installationer med inslag av dataprogram, eller annat som har en utsträckning i tiden. Det kan vara både analogt och digitalt material. Även t.ex. verk som består av en automatisk diabilidsvisning kan utgöra ett tidsbaserat verk med en utsträckning i tiden. Konstnärer har använt sig av tidsbaserade inslag så länge teknik för det har funnits och i takt med att viss teknik blir obsolet växer behovet av att konserveringsmässigt ha strategier för att kunna bevara verken för framtiden. Det här är ett nytt och snabbväxande område inom konservering och ett flertal specialistutbildningar inom området har utvecklats på senare år, i bl.a. Schweiz, Holland och USA. Konferensen lyfte särskilt fram samarbeten och dialog mellan konservatorer, konsthistoriker och konstnärer och illustrerade de utmaningar som kan uppstå genom fokus på olika fallstudier. Möjlighet gavs även till att ta del av installationer där jämförelser mellan olika tekniklösningar för samma verk kunde studeras och diskuteras.

SMALFILM, VHS OCH LASERDISC

Frågor som diskuterades rörde sig kring vad som händer med det tidsbaserade materialet och verkets utformning vid användande av olika format och vid överföringar från ett format till ett annat på grund av nyinstallation eller tekniskskifte. Bilden kan till exempel förändras i färgtemperatur, kontrast, skärpa eller utsnitt beroende på teknik och inställningar. Vad får dessa förändringar för betydelse för verkets mening? Aspekter som är betydande för hur verket kan visas är med vilken teknik det har spelats in, vilket medium som bär det inspelade, samt hur och med vad det spelas upp. Exempel på medium kan vara 16 millimeters film, VHS-band eller en digital mp3-fil. Vilken slags projektor eller monitor, hur den sitter i rummet, har den ett eget ljud är ytterligare frågor. Verk likt dessa kan sägas bara finnas vid själva uppspelningstillfället och varje visningstillfälle kan på så sätt utgöra en unik utgåva av verket. Vid återinstallation av verken ställs man inför en mängd beslut angående teknik, format och installation. För att kunna visa och bevara verken på bästa möjliga sätt bör konservatorn sträva efter att minska förändringar som kan uppstå vid nya installationer, vid migreringar från ett format till ett annat eller vid säkerhetskopiering/scanning.

Bevaringsstrategier bör utvecklas som samarbeten mellan konservatorer,

BOTHÉNSTIPENDIAT

Tate Modern, London.

tekniker, konsthistoriker och konstnärer. Det behövs utförlig dokumentation om verken, både om verkens tekniska detaljer och historia, och om vilka aspekter som är viktiga för vad verket ska förmedla, gärna insamlat genom konstnärintervjuer. En detaljerad utställningsmanual bör finnas. Många institutioner arbetar med att dels i möjligaste mån bevara ursprungligt medium (mastrar) och dels digitalisera (samlingskopia) utifrån vilken visningskopior kan göras. För de fysiska delar som kan finnas som t.ex. laserdisc, magnetband, kassettband, videoband mm., gäller att kyld förvaring med stabil luftfuktighet är att föredra. Registrerad information bör t.ex. innehålla spellängd, ursprunglig upptagningsteknik, videostandard, visningsformat, upplösning, ljudinformation, färginformation och upphovsrätt. Viktigt för bevarandeinstitutionen är att verken upplevs och beskrivs i tidigt skede.

ÖVERFÖRING, PROJEKTORER OCH LJUD

En presentation handlade om ett projekt för nyinstallation av ett verk av Bruce Nauman, *Spinning Spheres*, från 1970-1971, som första gången hade visats på Leo Castelli Gallery, New York. Där var det tänkt att vara fyra projektioner med en rörlig bildsekvens visandes en snurrande metallkula vilken skulle visas i loop samtidigt på rummets fyra vita väggar. Tanken var att projektionen skulle täcka hela väggens yta, dvs. bilden av kulans snurrande blir betydligt större än betraktaren, något som inte gick att utföra vid det tillfället men som är möjligt nu. Inom de efterforskningsarbeten som Guggenheim gjort inför en önskan om att visa verket igen fann de att det ursprungliga materialet faktiskt hade filmats med den då ovanliga och nya VHS-tekniken men inför projektion på väggarna i galleriet hade det överförts till 16mm-film eftersom det då var enklare att projicera med filmprojektorer. I det nuvarande arbetet överfördes även materialet till en digital version då det kan vara enklare för moderna institutioner att handskas med. Bilden fick ett mycket annorlunda utseende med distinkta kanter och hårdare kontrast, något som i och för sig det är möjligt att arbeta med i efterhand men det kan kräva en del resurser. De hade även lagt till ett ljudspår av filmprojektorns ljud eftersom ljudet varit en del av den ursprungliga installationen. Även själva projektorerna kan ses som skulpturala delar av verket. I intervju med konstnären angav han att så inte var fallet för det här verket men tyckte att ljudspåret kunde vara med vid nutida installationer. Guggenheims konservatorer och intendenten försöker nu genom kontakt med konstnären ta reda på vilka aspekter som är viktiga. För övrigt meddelade en representant från Kodak att de kommer ge möjligheter till att både köpa och framkalla både Super8, 16 mm:s och 35 mm:s film nu och i framtiden.

DVD, FÄRGÅTERGIVNING OCH TELEX

I ett annat exempel visades videon 'Brontosaurus' av Sam Taylor Wood från 1995 som ursprungligen filmats med Hi8, därifrån överförts till BetaSP och sedan överförts till uppspelningsformatet DVD. I ett mörkt rum visades "samma" video med hjälp av tre olika projektorer; en CRT- (Cathode Ray Tube, bildrör) projektor, en LCD-variant (Liquid Crystal Display, på marknaden från 1990-tal) samt en modern så kallad LCoS (Liquid Crystal

Avfotograferad uppställning med tre olika projektorer för Sam Taylor Woods Brontosaurus, t.v. CRT, mitten LCD och t.h. LCoS.

on Silicon, på marknaden från ca 2005). CRT-monitorn gav bäst färgåtergivning och flest mellantoner, men är också den som tar mest tid att ställa in samt tar stor plats i rummet. Den här LCoS-projektorn gav möjligheter att ställa in kontrast och färgtemperatur via menyer och det gick att uppnå en projektion mer likartad CRT:n. Uppställningen med de tre varianterna pekar på hur viktigt det är att verken ses och att dessa aspekter diskuteras med konstnären.

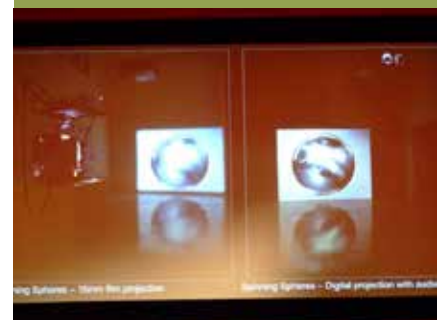
Olika institutioner redogjorde för olika sätt att angripa nya installationer av verk från deras samlingar. SFMOMA (San Fransisco Museum of Modern Art), som öppnar ny byggnad 2016, valde att tillsammans med konstnären Julia Sher i viss mån nytolka delar av de tidsbaserade inslagen till 'Predictive Engineering' från 1993. MOMA (Museum of Modern Art) i New York valde att, även här i samarbete med konstnären, så komplett som möjligt helt återskapa ett verk från 1968 års Venedig-biennial av argentinska konstnären David Lamelas, "Office of Information about the Vietnam War at Three Levels: The Visual Image, Text, Audio" (1968). Verket 'Predictive Engineering' bestod av många olika delar med monitorer, övervakningskameror, rum, ljudspår, allt sammanfogat genom ett datorprogram. T.ex blandades live-bilder från övervakningskameror med inspelat. För nytolkningen av verket på SFMOMA infördes nya moment för att skildra att nutida övervakning i större utsträckning kan ske genom hur vi använder internet och sociala medier medan övervakningskameran var mer i fokus under 90-talet. Verket från biennalen 1968 bestod av ett uppbyggt rum där en Telex-rapportering från Vietnam-kriget lästes upp i realtid under den första veckan på biennalen. Uppläsningen spelades in på ljudband som därefter spelades upp under resterande biennial-tid. För nyinstallation av verket på MOMA hittade de den korrekta första uppläsningen från Vietnamkriget och lät skådespelare på plats läsa upp dem. De lät återskapa möblerna utifrån ritningar de inhämtat från möbelfirman, hittade samma slags Telex-apparat och ljudbandspelare på e-Bay och lät även tillverka den halva telefonlur, noga med rätt tyngd och textur, som besökarna måste lyssna igenom för att höra uppläsningen. Det finns flera faktorer som påverkar dylika beslut, t.ex. utställningarnas sammanhang; MOMA-utställningen var en historisk utställning där ett syfte var att skildra konst från denna tid medan SFMOMA-verket skulle ingå som ett verk från samlingen när en ny museibygnad öppnar. Även skillnaden i tid kan spela in då det finns en tendens att vara mer benägna att ändra något som ligger närmare i tiden. Båda projekten uppvisade dock att omfattande efterforskningar med flera inblandande parter som konstnären, tekniker, konservatorer och konsthistoriker krävdes för att nå ett resultatet de blev nöjda med.

TEKNIK FÖRÄNDRAS OCH FÖRÅLDRAS SNABBT

En presentation från Bill Viola Studios visade hur vissa konstnärer satsar på och har möjlighet att själva bistå med teknik och instruktion för att de tidsbaserade verken ska fortleva. Kyra Pira berättade hur de behöll mastrar för alla hans verk och förvarade dem på konstant låg temperatur och stabil luftfuktighet, sparade uppsättningar av all använd teknik samt gjorde bevaringsfiler och utförde rengöring, transferering och migrering med nödvändig utrustning för ägare av konstverken vid behov för att få det rätt. För alla verk som såldes med LCD-skärmar hade de extra uppsättningar. Med varje sålt verk följer certifikat, beskrivning, legala dokument och

David Lamelas, Office of Information about the Vietnam War at Three Levels: The Visual Image, Text, Audio, (1968) ovan och nedan från 2015 på MOMA, New York. Presentation av Kate Lewis.

Jämförelse av Spinning Spheres med 16 mm film (vänster) och digital version (höger).

utförlig installationsmanual. Kyra Pira var noga med att framhålla att allt detta gjordes för att verken ska kunna fortsätta beröra åskådaren 'in the heart, och för att kunna göra det är det viktigaste att de visas!

Det slående efter att deltagit i denna konferens och tagit del av alla dessa verk är dels vilken uppsjö tekniker och format det har funnits och finns och med vilken hastighet det förändras. Se bara en uppräkningslista av projektionstekniker på Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Display_device.

För att kunna motverka alltför stora förändringar av avsedd upplevelse av verken krävs möjlighet till tillståndsbedömningar och en noggrann dokumentation, samt tid att se igenom verken eller verkens delar. Det kan vara utmanande för konservatorer att ha kunskap om alla dessa tekniker och format och en lärdom att ta med sig är att vara medveten om problembilden, bygga samarbeten och skaffa sig strategier för beslutsfattande. Väl genomtänkt dokumentation vid installationer, samarbeten mellan konservatorer, konstnärer och tekniker samt konstnärsintervjuer framstår som framgångsfaktorer för att dessa verk ska kunna upplevas i framtiden. Det kan vara dags att vi lär oss 'durational aesthetics', (kanske 'det pågåendes estetik?'), en term som nämndes för att beskriva det tidsbaserade elementets särart i konsten.

Text och bild: Thea Winther

LÄNKAR OCH REFERENS:

Konferensen anordnades av Getty Conservation Institute, Getty Research Institute och Tate och ägde rum på Tate Modern i London 16-18e november. Mer finns att läsa: <https://www.iiconservation.org/node/5371>:

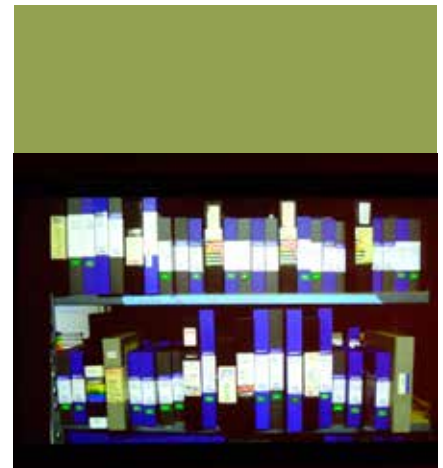
Tate, Media in Transition <http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/conference/media-transition>

Tate, Matters in Media Art <http://www.tate.org.uk/about/projects/matters-media-art>

Netherlands Media Art Institute <http://nimk.nl/eng/preservation/>

Guggenheim Conservation Media Art <http://www.guggenheim.org/new-york/collections/conservation/time-based-media/media-art-documentation>

Ballenby Jensen, Christian. Bevaring af Mediebaserade værker på SMK. MOK 2015

Band uppställda i Bill Violas magasin. Från presentation av Kyra Pira.

Konferensen bjöd också på brandlarm med regn.

BESÖK VID KONSERVERINGSPROJEKT I S:T PAULI KYRKA, MALMÖ

Kyrkan S:t Pauli i Malmö kan beskrivas som en katt vars nio liv är förbrukade, men som glänser lika fint i vårsolen trots det. Den här texten beskriver ett konserveringsprojekt av en kyrka som byggdes under 1880-talet på sank sjöbotten, med dålig murning och så småningom läckande tak. Konserveringen utförs av Skånes målerikonserveratorer och här följer en beskrivning från mitt besök under projektet i april 2016, skriver Karin Calissendorff för Realia.

PROJEKETETS FÖRUTSÄTTNINGAR

Skånes Målerikonserveratorers Hanna Eriksson tar emot i kyrkans entré. Hallen saknar delvis golv och spångar leder in i kyrkan. Framför mig öppnas ett enormt kyrkorum, brett och högt, ställningar längs med läktarna runt hela kyrkan. S:t Pauli är en generöst tilltagen centralkyrka som byggdes då den medeltida kyrkan S:t Petri blev för liten för att hysa Malmös kyrkobesökare. Hanna berättar att kyrkans trästomme är angripen av hussvamp, därav det uppbrutna golvet. Projektet innebär sanering av hussvamp och utbyte av skadat material, lagning av tegelfasad samt konservering av bemålade ytor och inredning. Projektet föregicks 2012 av takrenovering. Idag är S:t Paulis tak lätt att känna igen på håll – ett icke-målat nygotiskt aluminiumtak ber inte om ursäkt för sig. Den patina som kommer att bildas på aluminiumytan skall ha funktionen att efterlikna den ursprungliga grå takbemålningen. När taket väl var bytt började planeringen för de inre åtgärderna. Konservatorerna hade möjlighet att vara med tidigt i planeringsfasen och påverka vilka entreprenörer som skulle utföra

Hanna och Ingrid i kyrkan.

dekormåleriet och annat hantverk som ligger konserveringen nära. Hanna beskriver att arbetsgången och samarbeten mellan hantverkare och konservatorer, gynnats av planeringen. Inga planeringskrockar så som håltagning under känsliga konserveringsfaser eller slipdamm i fernissan.

KONSERVERA 1800-TALET

Hanna Eriksson utför konserveringsarbetet med sin kollega Ingrid Wedberg och Matilda Thorlund-Brönmark. Dekormålaren och möbelkonservatorn Ragnar Falk tillhör också den inre kretsen. Hans jobb är att återställa de bemålade partier som inte gått att konservera, och de ytorna är stora. Hanna Eriksson och Ingrid Wedberg har lång erfarenhet av kyrkokonservering. Jag blir tagen av kontrasten mellan de medeltida kyrkor jag förknippar deras verksamhet med. Jag frågar därför hur det är att jobba med en relativt ny kyrka, med nyare material och de problem som de för med sig. Ingrid beskriver att det blir en annan känsla i en medeltida kyrka. 1800-talsmiljön har också tråkiga inslag som blyhaltiga färgskikt och problematiska spackelytor. Å andra sidan beskriver Hanna och Ingrid en större rättframhet i arbets sättet. Det kan vara befriande att riva ned en flagande yta på krackelerad spackelgrund. I nästa steg ge väggen en finputsad yta avsedd att hålla, och vara i samspel med kyrkans klimat och omgivande material.

Färgresning på vägg.

FÄRG- OCH SPACKELSKIKTEN

Vi tittar på kyrkorummets matta och pastelliga dekormåleri som tillhör den tredje ommålningen från 1950. Skikten har på grund av kyrkans klimat med inkommande fukt från mark och tak, samt extrem UV-exponering, påverkats och förlorat sitt fäste mot väggen. Det är 50-talets spackelgrund som visat sig vara det största problemet. När spacklet torkat ut i den infallande solen från kyrkans många fönster har spacklet krympt och spjälkat. Nationalmuseum i Danmark har analyserat innehållet i färgskikten. Spackelgrunden beskrevs som ovanligt zinkhaltig, vilket leder till oflexibla skikt. Materialen på väggarna är svåra att konservera med gott resultat, både ur hållbarhets- och utseendesynpunkt. Då projektet inleddes fördes en diskussion om det till och med skulle kunna vara en idé att omgestalta kyrkan. Eftersom man saknade dokumentation kring ursprungsdekor skulle kyrkan få ännu en ny inre skrud. Förslaget fick inte fäste och konservatorerna bör-

jade rädda de ytor som ansågs konserveringsbara och mer värdefulla. Men stora skadade ytor i läktarsektionerna blir ommålade enligt det befintliga färgschemat. Under projektets gång har antikvarien Helena Rosengren av en slump hittat teckningar som delvis beskriver kyrkans ursprungliga dekor. Annars är kyrkans interiör mycket dåligt dokumenterad i form av bildmaterial berättar Hanna. Vad man får information om i handlingarna är att kyrkan har varit i behov av stora upprepade reparationer. Troligtvis kan det kopplas till att kyrkans pålar stått på en f.d. sjöbotten, och pålarna har sakta förlorat sin stöttande funktion. Hussvampen har haft en gynnsam miljö fram till nu.

SAMARBETEN OCH FRAMÅTBlick

Det stora projektet gör mig nyfiken på om konservatorerna samarbetat med någon hantverkare eller utnyttjat någon kompetens som de tidigare inte har arbetat med i kyrkoprojekt.

Hanna bekräftar att detta projekt behövt en stor bredd av hantverkskunnande. Men när hon tänker efter är nog hon och Ingrid extra nöjda med samarbetet med HN Byggnadsvård. De har blandat anpassat bruk som ska vara kompatibelt med de existerande materialen exterriort och interiort. De har också försett målarna och konservatorerna med nya skikt för uppmålning som ersätter spackel-skikten. Så trots att konservatorerna har mycket gammalt spackel att tampas med under den resterande tiden i projektet finns det hopp för ytskikten. De övre nya skikten på väggar och tak målas med linoljeförstärkt limfärg och de nedre med linoljefärg. Även om 1800-talens kortlivade material kommer att fortsätta skapa rörelser i ytskiktet har man i detta projekt lagt en grund för att minimera eventuella effekter. Fönstren skall få UV-skydd och klimatet skall från och med nu hållas stabilt.

Kyrkan skall stå färdig kring årsskiftet och från och med hösten skall konservatorerna se över kyrkans inventarier. Återinvigningen blir troligtvis om ett år, mars 2017. Till dess är det i Malmö som för 150 år sedan, man får trängas i Petri kyrka tills den voluminösa centralkyrkan återigen öppnar.

Text och bild: Karin Calissendorff, konservator NKf-S

Hanna retuscherar marmoreringen.

HUR LJUSKÄNSLIGA ÄR VÅRA MUSEIFÖREMÅL?

Denna och många fler frågor ställdes vid ett Microfading-seminarium med workshop på Göteborgs konstmuseum i våras. Med microfading testas föremåls ljuskänslighet genom accelererad ljusåldring direkt på föremålet. Malin Borin berättar här för oss och rapporterar från seminariet.

Beslutsprocesser om ljusexponering av våra gemensamma kulturskatter medger inga lätta avväganden. Hur kan vi ge rekommendationer om typ av belysning, nivåer och exponeringstid när vi till stor del saknar fakta om den verkliga ljuskänsligheten hos föremålen? De grunder som vi idag tar beslut utifrån leder till att vissa objekt överexponeras och att vi i onödan begränsar exponeringen av många andra.

Kan vi med teknisk utveckling få mer information om enskilda föremåls faktiska ljuskänslighet? Microfading testing, MFT, görs genom att belysa en mikroskopiskt liten punkt på föremålet och avläsa den färgförändring som

Christel Pesme visar analysresultat för en av grupperna under workshopen.

sker, förändringar som är för små för det mänskliga ögat att uppfatta.

I februari 2016 höll Göteborgs konstmuseum en internationell workshop om MFT. Ett fyrtiotal konservatorer och samlingsansvariga deltog. Genom föreläsningarna fick vi ta del av teknikens utveckling mot en mer användarvänlig och tillförlitlig utrustning. Fler av föreläsarna tog fasta på teknikens användning som del i ett policyarbete.

LJUSPOLICY

De vanligaste riktlinjerna för ljusexponering på museer berör ljusets nivåer, där 50 lux blivit den nivå som praktiseras för ljuskänsliga material. Idag finns en trend mot att istället se till den kumulativa exponeringen, alltså att ett objekt som visas under kort tid kan exponeras i högre ljusnivåer och vice versa. För att kunna arbeta med en ljuspolicy utifrån dessa premisser krävs att vi sätter bevarandemål. Hur stor ska föremålets totala exponering få vara? Enstaka museer har formulerat bevarandemål för ljusnedbrytning i form av en överenskommen tolerans för färgförändring över en viss tid. På engelska heter skalan för förändring Just Noticeable Difference, JND. En typ av policy delar in museiföremålen i grupper efter ljuskänslighet och anvisar en accepterad exponering i luxtimmar per år. Rickard Becklén från Nationalmuseum i Stockholm berättade om deras arbete med att implementera en sådan policy.

Men är det rimligt att ha samma bevarandemål för alla delar i museets samlingar? Vi får under seminariet se exempel på en värdebaserad ljuspolicy från National Museum of Australia, där föremålets betydelse för samlingen också tas i beaktande. Den accepterade ljusexponeringen för de högst värderade föremålen i samlingen avgörs individuellt med hjälp av MFT. För föremål som anses ha lägre betydelse för samlingen ges å andra sidan mer generösa riktlinjer.

WORKSHOP – MFT-UTRUSTNINGAR

Under workshopen fanns möjlighet att se olika typer av MFT-utrustningar. Christel Pesme arbetar med en kontakt-prob där kontakt med föremålets yta krävs. Fördelen med denna utrustning är en enkel fokusering och att mätningarna inte blir lika känsliga för vibrationer, luftdrag och andra störningar som annars kan ge svåravlästa resultat. Utrustningen är också lätt att transportera. Nackdelen är så klart att många föremål kan ha känsliga ytor som inte tål direktkontakt. En annan nackdel kan vara att ljusstrålen bara kan fokusera på den kontaktade ytan, ibland kan man önska fokusera lite längre ner i ytan till exempel genom ett transparent laminat.

Tomasz Lojewski visade en nyutvecklad MFT-utrustning som ska bemöta de problem som förknippas med ickekontakt-prober, såsom fokusering av ljusstrålen och störningar av vibrationer. Den här utrustningen är byggd i ett stabiliserande chassi och har autofokusering, vilket gör den användarvänlig. Nackdelen är att den blir tung och svårare att transportera.

HUR TILLFÖRLITLIGA ÄR RESULTATEN?

En fråga som diskuterades under seminariet var huruvida artificiell åldring genom en mycket stark ljusexponering under kort tid kan räknas om till en motsvarande låg ljusexponering under lång tid. Det direkta förhållandet mellan exponeringstid och ljusintensitet kallas reciprocitet. Reciprocitet anses vedertaget inom normalspektra av ljusnivåer, vilket gör att vi kan

räkna luxtimmar vid exponering. Vid extrema ljusnivåer, som vid MFT, så anses dock en direktöversättning till låga ljusnivåer tveksam. Under seminariet angav föreläsarna att MFT endast kan fastställa den relativa skillnaden i ljuskänslighet mellan föremålen. För detta ändamål anses tekniken vara tillförlitlig. Deltagare vid seminariet, som börjat använda MFT i sin verksamhet vid Kungliga biblioteket i Köpenhamn, bekräftade att användbarheten är stor.

I samband med seminariet utfördes en fallstudie på en akvarell av Carl Larsson ur museets samlingar. Studien satte fingret på ett problem vid analys av resultaten från MFT. För att få ett tillförlitligt resultat behöver man testa ett flertal punkter inom samma färgområde. Då testpunkten är mikroskopiskt liten så kommer de olika exponeringarna att råka hamna på punkter av mycket olika karaktär. I en akvarell är färgskiktet ofta tunt och partikeldistributionen ojämnt på mikroskopisk nivå. Förekomsten av pigmentkorn kan vara gles i vissa punkter samtidigt som pigmentdensiteten kan vara betydligt större i en intilliggande punkt. Motståndskraften mot ljusnedbrytning är större i ett färgskikt med högre densitet pigment då det fysiska skyddet av överliggande pigment skyddar underliggande. Vi kom av den anledningen att få vitt skilda resultat från testpunkter inom ett och samma färgområde. Ska vi då bedöma föremålets ljuskänslighet efter de mest känsliga punkterna? Vår slutsats är att fler testpunkter behövs för att få en bättre statistik över färgområdets känslighet.

MÖJLIGHETER ATT ANVÄNDA MFT

I Sverige finns MFT-utrustning tillgänglig endast på Riksantikvarieämbetet, RAÄ, samt på Göteborgs universitet, Institutionen för Kulturvård. För aktörer inom kulturvården finns möjlighet att använda utrustningen på RAÄ genom det koncept som kallas Gästkollega. Magnus Mårtensson berättade om sådana projekt under seminariet och uppmanade till ansökan. Göteborgs konstmuseum kommer under 2016 att delta i ett Gästkollegeprojekt för vidare MFT-undersökningar på akvareller av Carl Larsson.

*Tomasz Lojewski
Visar en automatiserad version av MFT-utrustning och gör tester på verket Lisbeth av Carl Larsson.*

Text och bild: Malin Borin, målerikonserverator, Göteborgs konstmuseum

NY ARBETSGRUPP I STANDARDISERINGEN AV KULTURVÅRD

Investigation of Architectural
Finishes – Procedure, methodology and
documentation of research

Efter flera års förberedelse har nu en arbetsgrupp för standardisering av färgundersökningar bildats. Första mötet ägde rum i Stockholm i februari. Lisa Nilsen rapporterar.

När en historiskt värdefull interiör ska restaureras eller konserveras, brukar ägaren beställa en färgundersökning. Vilka slags färger har gårdagens målare använt? Vilka kulörer har varit på modet under husets levnad? Flera olika discipliner i samverkan behövs för att färgundersökningen ska bli så bra och informativ som möjligt. Eventuellt ska ny färg väljas med utgångspunkt i undersökningen. Konservatorer, antikvarier, arkitekter och målare, och inte minst ägaren är viktiga aktörer i processen.

Andreas Weiss och Helen Hughes sätter upp post-it-lappar i den öppna diskussionen om syfte och mål.

ÖNSKEMÅL FRÅN BRANSCHEN

I snart tjugo år har framförallt konservatorer, både i Sverige men också utomlands, efterlyst mer ordning och reda på färgundersökningens område, det är inte alltid arbetena blir professionellt utförda. Framför allt önskas konsensus på hela processen och att de rätta frågorna ställs innan arbetet tar sin början. Vad är det för mening med att skrapa fram en färgtrappa utan att ställa de rätta frågorna? Hur redovisas resultat från arkivsökning, provanalyser och undersökningar på plats?

Efter flera konferenser kring temat färgundersökningar, och mycket prat om behov av standarder, beslöt Riksantikvarieämbetet att ta tag i saken. I fjol skrevs ett förslag om att standardisera processen och förslaget om att formulera en ny standard blev godkänt.

FÖRSTA MÖTET FÖR WORKING GROUP 13

I februari i år samlades för första gången en europeisk expertgrupp för att börja arbetet i en teknisk kommitté under det europeiska standardparaplyet CEN (European Committee for Standardization). Vi välkomnade kollegor från fem olika länder till det första mötet i Stockholm som höll på i två dagar. Mötesdeltagarna representerade olika intressenter – beställare,

universitet/högskola, egenföretagare och myndigheter. Med benägen hjälp från den svenska standardiseringsorganisationen SIS, satte vi igång med det allra viktigaste: Att formulera syfte och målgrupp, och inte minst titel på förslaget.

Det blev många intressanta diskussioner, inte minst språkliga, när vi skulle enas. Språkkunskapen är på hög nivå: två av våra svenska experter talar flytande tyska och den norske experten har holländska som modersmål. Vi har också en expert från Storbritannien med i gruppen – vilket är bra eftersom allt formuleras på engelska. Engelskan har ju till exempel två distinkta ord för färg – paint som är själva målarfärgen och colour för kulören. Det gör att man måste tänka sig för i alla formuleringar. I USA har man försökt komma undan problemet och kallar därför arkitekturbundna ytskikt för finishes. Då kan även ytor med fernissa och tapeter räknas dit, vilket är en fördel.

NU BÖRJAR ARBETET

Nu väntar några års arbete innan arbetsgruppen kan presentera en standardtext som i sin tur ska kommenteras av alla europeiska standardiseringsorganisationer. Hemläxa delades ut på mötet och i höst träffas vi igen i Helsingfors. Är du intresserad av att vara med i den så kallade spegelgruppen och granska utkast? Hör i så fall av dig till undertecknad.

Text och bild: Lisa Nilsen
lisa.nilsen@raa.se

Arbetsgrupp 13: Investigation of Architectural Finishes – Procedure, methodology and documentation of research. Stående från vänster: Elisa Heikkilä, Mia Lindberg, Helen Hughes, Andreas Weiss, Maria Höijer och Edwin Verweij. Sittande från vänster: Héléne Hanes, Kathrin Hinrichs Degerblad och Lisa Nilsen.

EUROPEISKT STANDARDISERINGSMÖTE I KÖPENHAMN 13-14 APRIL 2016

Ihärdigt formulerande och kompromissande på engelska i 13 år har lett till 23 publicerade standarder. Ytterligare ett par blir klara för användning efter sommaren. Kathrin Hinrichs Degerblad rapporterar från det senaste sammanträdet av den Europeiska standardiseringskommittén för bevarande av kulturarv (CEN/TC 346).

Symboladdade numret 13 gav lite extra flärd åt årsmötet av den Europeiska standardiseringskommittén för bevarande av kulturarv (CEN/TC 346): Det var det trettonde mötet sedan kommitténs begynnelse. Sammanlagt 13 arbetsgrupper rapporterade om sina respektive dokument. Just WG 13, den yngsta arbetsgruppen presenterade sitt första förslag till arbetspaket - en standard för undersökning och dokumentation av ytskikt i historiska byggnader. 13 år av ihärdigt formulerande och kompromissande på engelska har lett till 23 publicerade standarder. Ytterligare ett par blir klara för användning efter sommaren.

En del av mötet ägnades därför åt att diskutera hur kommitténs arbete förmedlas och implementeras i de olika länderna som deltar. Förutsättningar för deltagande experter och inte minst finansiering av medverkan varierar ganska mycket, men alla var överens om vikten att få standarderna kända, använda och prövade i praktiken.

Den svenska delegationen (jag själv och Mia Lindberg från Svenska Institutet för Standardisering) kunde berätta att vi både tar fram enkla informationsblad om publicerade standarder, testar ett antal standarder hos museer och att vi ser en ökad medvetenhet för kulturvårdsanpassade standarder också inom byggnadsvården i Sverige.

Samtidigt konstaterades dock att endast nio länder fanns representerade på mötet i år och att särskilt länder söder och öster om Mellaneuropa ofta lyser med sin frånvaro. Det ekonomiska och politiska läget på vår kontinent påverkar så klart också medverkan i CEN/TC 346. Det är fortsatt utmaning att försöka få till en jämnare fördelning av expertis i standardiseringsarbetet.

Som ett nytt förslag från Norge, för att bredda intressegruppen, aviseras att man önskar att kommittén initierar en standard som rör övervakning och förvaltning av arkeologiska fyndplatser. Det skulle kunna väcka arkeologibranschens intresse i kulturvårdsstandarder framöver.

Text och bild: Kathrin Hinrichs Degerblad

På väg till middag i Nyhavn passerade delegaterna passande nog denna restaurang.

Danmark med danska spegelgruppen och Dansk Standard stod som värd för ett tvådagars möte i Portland Towers – ett imponerande komplex i Nordhavn, Köpenhamn. CEN/TC 346 sammanträder.

OM DU VILL VETA MER OM pågående och kommande arbete med standarder kolla in denna länk:

<http://www.raa.se/lagar-och-stod/standarder/>

VIBRATIONERS PÅVERKAN PÅ ARKITEKTURBUNDEN KONST

Kulturhistoriska material påverkas över tid av olika faktorer varav vibrationer kan vara en. I brist på vetenskapliga studier över hur konst som är integrerad i kulturhistoriska byggnader påverkas av vibrationer, görs risk- och konsekvensbedömningar ofta på antaganden, rapporterar Anna Henningsson för Realia.

Vibrationer förekommer tillsammans med annan omgivningspåverkan såsom klimat, ljus och luftföroreningar, vilket försvårar studier av vibrationernas effekter på det materiella kulturarvet.

BEHOV AV UNDERLAG FÖR RISKANALYSER

För att bidra till kunskapsuppbyggnaden kring detta område har Riksantikvarieämbetet initierat forsknings- och utvecklingsprojektet *Vibrationers påverkan på arkitekturbunden konst*. Forskningsprojektet har undersökt vilken påverkan olika former av byggrelaterade vibrationer kan ha på fast konst i kulturhistoriska byggnader, isolerat från annan omgivningspåverkan. *Vilken är påverkan på olika konstobjekt i byggnader i samband med sprängningar som relaterar till infrastrukturprojekt? Vilka faktorer spelar in när vibrationer alstras genom kulturvårdande insatser som fasadunderhåll eller modernisering av tekniska installationer i byggnader med konst och kulturhistoriska ytskikt?*

TEKNISKA PROVNINGAR I VIBRATIONSLABORATORIUM

I vibrationslaboratorium testades hur konst reagerade på vibration från bilning, sprängning, pålning och schaktning. Vibrationsprovningen utförd på historiska material och vetenskapliga kopior ger en differentierad bild av vibrationers påverkan, vilket bidrar till att riskanalyser i framtiden kan bygga på fakta relaterat till respektive material och vibrationsart.

NYA TANKAR GENOM WORKSHOPS

Som ett komplement till laboratorieprovning har flera workshops genomförts och utgjort ett reflekterande och kreativt moment i ett forskningsområde som annars kan bli detaljfokuserad och teknisk. En viktig erfarenhet från projektet är att fakta om den arkitekturintegrerade konstens material och tillverkningsätt är central för att hantera vibrationsrelaterade risker.

Text: Anna Henningsson, Disent AB, William (Bill) Wei, Cultural Heritage Agency of the Netherlands.

Bild: Anna Henningsson

TA DEL AV FOU-PROJEKTET

Vibrationers påverkan på arkitekturbunden konst
Rapporten snart tillgänglig via www.raa.se/samla.

Projektet har finansierats med FoU-medel samt med stöd från Svenska Kyrkan genom kyrkoantikvarisk ersättning. Projektet har genomförts vid Riksantikvarieämbetet, Kulturvårdsavdelningen i Visby i samarbete med Cultural Heritage Agency of the Netherlands, Amsterdam.

LÄS MER OM

Temporary protection of wall paintings during building works, utgiven av English Heritage (2002).

Länk: <https://www.thenbs.com/PublicationIndex/Documents/Details?Pub=EH&DocId=275565>

RECEPT SÖKES!

Nu är ett europeiskt projekt om lackarbeten i gång och i ett upprop till konservatorer i Europa söker projektet nu recept och litteratur för ämnet. Thomas Güthebier, berättar här om projektet och säger att trots att detta inte är hans specialområde har han själv kunnat bidra med en del äldre recept. Nu hoppas han att kollegor med specialkompetens kan dela med sig av recept, metoder eller källmaterial för ämnet. Kanske är du en av dem?

Sedan lång tid tillbaka i historien har människan varit attraherad av det exotiska. I 1500-talets Europa har utrikeshandeln på andra sidan havet fört med sig en fascination för orientaliska lackarbeten. Detta gav upprinnelsen till en rik tradition hos europeiska konsthantverkare att med hjälp av lokalt tillgängliga material och tekniker imitera och interpretera dessa lyxiga föremål. Trots att de som imitation var annorlunda i sin grundläggande komposition så fanns vissa likheter jämfört med de glänsande, orientaliska lackarbetena.

De europeiska lackföremålen har varit populära fram till början av 1900-talet då intresset svalnade, dels p.g.a. att de syntetiska polymererna kom på ropet. Äldre föremål finns kvar och är inte sällan i behov av konservering efter slitage eller åtgärder av skador uppkomna genom åldrande av materialkomponenter.

Genom att studera de historiska källorna och med hjälp av fysikalisk-kemiska metoder analysera museiföremål samt att skapa fullskalemodeller, har det europeiska lackprojektet "The European Lacquer in Context project (ELinC)" som målsättning att belysa historik, tekniker, material och åldrandefenomen gällande europeiska lackarbeten. Projektet inriktar sig mot teknikhistoria med tonvikt på föremål tillverkade i Europa. I ett sidoprojekt fokuserar ett forskarteam på de japaniserade föremålen i samlingar som tillhör det kungliga museet för konst- och historia (RMAH) (*Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis*) i Antwerpen. Fyraårsprojektet (2014-2018) är huvudsakligen förlagt till universitetet i Antwerpen. I ett upprop till berörda konservatorer i Europa önskar projektledarna ta del av litteratur och recept som används idag vid restaurering av föremål eller som har använts som källmaterial.

Även i Sverige finns föremål bevarade som tillhör gruppen europeiska lackarbeten, i museisamlingar, på slott men även hos privatpersoner. Det är troligen mest möbel- och metallkonservatorer som får i uppdrag att göra en tillståndsbedömning eller att åtgärda uppkomna skador. De recept och metoder som tillämpas vid konservering är av intresse för projektet. På projektets hemsida kan intresserade konservatorer fylla i recept och metoder i ett formulär: org.kikirpa.be/alinc/

När det gäller böcker och övrig information så tar forskaren Vincent Cattersel tacksamt emot dessa via mejl: vincent.cattersel@uantwerpen.be

Thomas Güthebier, Göteborg
thogu@live.se

ELinC

KEP SYMPOSIUM 2016

Konservatorens rolle i bygningsbevaring – det ligeværdige samspil med bygningen i centrum. Så var titeln på ett symposium som arrangerades av Konservatorernes Efteruddannelsespulje (KEP) 11-12 april i Köpenhamn. Det blev allt som allt 14 föredrag och en workshop om förutsättningar inom byggnadsvård, främst i Danmark men med inspel från Sverige och Norge, rapporterar Kathrin Hinrichs Degerblad för Realia.

Första dagen handlade om etik, standarder och roller när det gäller byggnadsminnen. Andra dagen var vigd åt kyrkor. Presentationerna spände över ett brett spektrum – från internationella riktlinjer och chartrar via lagliga ramar och andra verktyg för kvalitetssäkring till personliga erfarenheter från statlig och privat sektor.

Bra initiativ av KEP! Under de två dagarna fick jag mig en mycket matnyttig inblick i likheter och skillnader länderna emellan. Till exempel har man ett svagare skydd av profana byggnader jämfört med kyrkor (precis som i Sverige). Men det blir också andra förutsättningar när den danska kyrkan fortfarande tillhör staten. 50 deltagare, varav de flesta konservatorer blandat med restaureringsarkitekter, diskuterade engagerat om samarbete, kvalitetssäkring, framtid och möjligheter för god byggnadsvård.

Ett av önskemålen som framkom var ökad kontakt och erfarenhetsutbyte mellan de olika aktörerna – gärna redan under yrkesutbildningarna. Jag hoppas på fler tillfällen att mötas över yrkes- och landsgränser. Det är alltid nyttigt att reflektera över situationen för byggnadsvård hemmavid och mötesformen som detta symposium gav verkligen mersmak.

Text och bild: Kathrin Hinrichs Degerblad, utredare vid enheten för konserveringsvetenskap, Riksantikvarieämbetet

Slutdiskussionen, arrangörerna tittar ut mot publiken i salongen på Rådhusstræde i Köpenhamn.

OHÄLSOSAMMA SAMLINGAR

Förra året genomförde Riksantikvarieämbetet ett seminarium med fokus på ohälsosamma ämnen i museisamlingar. Carola Häggström rapporterar och uppdaterar oss här om det arbete med expertnätverk och utbildningsmaterial som nu kan fortsätta tack vare nya FoU-medel.

Runt 140 deltagare kom till Naturhistoriska riksmuseet för att delta i seminariet med flera internationella föreläsare såsom t ex Helene Tello från Ethnological Museum i Berlin och Sharon Robinson från Museum of London. Det blev tydligt att många länder runt om i Europa upplever en liknande problematik med ohälsosamma ämnen i samlingar, så som pesticider, asbest eller mögel, men också att det finns relativt mycket erfarenhet av hur man ska angripa och lösa problemen.

Förra året tog Riksantikvarieämbetet initiativ till ett nätverk med fokus på arbetet med ohälsosamma ämnen i museisamlingar. Gruppen består av representanter från Riksantikvarieämbetet och Arbetsmiljöverket samt konservatorer från ett par olika museer och har under 2016 blivit beviljade forsknings- och utvecklingsmedel från Riksantikvarieämbetet för att fortsätta sitt arbete. Med stöd från detta expertnätverk kommer Riksantikvarieämbetet under 2016 att utveckla ett utbildningsmaterial om riskhantering vid arbete med kulturhistoriskt värdefulla samlingar riktat till museichefer med arbetsmiljöansvar. I projektet ska även ett museums arbete med att förbättra arbetsmiljön följas i en fallstudie i syfte att dokumentera processen. Klara samarbetspartners i år är Arbetsmiljöverket, Naturhistoriska riksmuseet, Nordiska museet och Medicinhistoriska museet i Göteborg.

Seminariet finansierades med stöd av Riksantikvarieämbetets forsknings- och utvecklingsmedel. För den som vill veta mer om seminariet så kommer inom kort en rapport från konferensen att publiceras på vår hemsida, <http://www.raa.se/kulturarvet/foremal-och-samlingar/samlingsforum/>.

Ytterligare ett led i detta arbete är en serie Vårda väl-blad med kortfattad information om olika ohälsosamma ämnen som kan dyka upp i en samling. Redan nu finns två nya vårda väl-blad, "Kemiska hälsorisker inom kulturvården – hur skyddar vi oss?" samt "Kvicksilver i samlingar" att ladda ner från "Samla" på vår hemsida www.raa.se. Under 2016 kommer fler Vårda väl-blad i denna serie att publiceras.

I "Samla" ligger även vår rapport: Gift: Ohälsosamma ämnen i samlingar – En förstudie inklusive kommenterad bibliografi: Rapport från Riksantikvarieämbetet (Riksantikvarieämbetet, 2014). En sammanställning av valda delar av nationell och internationell forskning, kortare informationsblad, litteratur och annan nätbaserad information om ohälsosamma ämnen i samlingar.

Följ vårt arbete på www.raa.se

Text: Carola Häggström, utredare, Riksantikvarieämbetet

ÄMBETET INFORMERAR

Farligt, farligt. Exempel på bra och tydlig märkning.

Bild: Thomas Güthebier

Mögel, skadedjur och städning i kulturhistoriska miljöer

Kurs på Julita gård

onsdag 28–torsdag 29 september 2016

Riksantikvarieämbetet och PRE-MAL erbjuder även i år en kurs på temat mögel, skadedjur och städning i kulturhistoriska miljöer.

Kalendern 2016

MED RESERVATION FÖR ÄNDRINGAR OCH SKRIVFEL

- 11-12/1 Sustainability in Cultural Heritage (SICH), **Rom Italien**
<http://www.iccrom.org/classifieds/sustainability-in-cultural-heritage-sich/>
- 21-22/1 Seminarium om Tjära (arr: Svenska kyrkan, Hantverkslaboratoriet), **Uppsala**
- 29/2 Microfading workshop, Göteborgs konstmuseum, **Göteborg**
<http://www.kulturvardsforum.se/events/microfading-workshop>
- 18-19/3 Fair and Just Practices; Art and heritage worlds from the perspectives of markets and law, Maastricht Centre for Arts and Culture, Conservation and Heritage (MACCH), **the Netherlands**
<http://www.iccrom.org/classifieds/fair-and-just-practices-art-and-heritage-worlds-from-the-perspectives-of-markets-and-law/>
- 21-25/3 inArt 2016, 2nd International Conference on Innovation in Art Research and Technology, **Ghent, Belgium**.
<http://www.inart2016.ugent.be/>
- 13/4 ENCoRE Conference on "Education and Research in Conservation-Restoration" **Cambridge, UK**
<http://www.encore-edu.org/> (the program will be announced January 2016)
- 27-28/4 Färgforum, **Värmland**
- 4-6/5 Defence Heritage 2016, Alicante, Spain
<http://www.wessex.ac.uk/conferences/2016/defence-heritage-2016>
- 6-8/7 4th International Congress Chemistry for Cultural Heritage, Cinquantenaire Museum, **Bruxelles, Belgium**
<http://org.kikirpa.be/chemch2016/index.php>
- 3-9/7 ICOM 24th ICOM General Conference & CIMCIM Conference 2016, **Milano och Cremona, Italien**
<http://network.icom.museum/icom-milan-2016>
<http://cimcim.icom.museum>
- 27-28/7 8th International Congress of Environmental Research **Luebeck, Germany**
<http://www.icer16.jerad.org/>
- 29/8-2/9 Workshop - East Meets West: Traditional Japanese basic techniques and materials for paper conservation, **München**
<https://www.iiconservation.org/node/6196>
- 9-11/9 Kulturarvsdagen, Flera orter **Sverige**
<http://www.raa.se/aktuellt/vara-evenemang/kulturarvsdagen/>
- 15-16/9 Cultural heritage in conflicts: Heritage studies meet peace and conflict research, **Uppsala**
<http://www.konstvet.uu.se/>

- 13-15/9 10th international conference on Structural Analysis of Historical Constructions (SAHC),
Leuven, Belgium
<http://kuleuvencongres.be/sahc2016/topics>
- 13-15/9 3rd International Conference, IPM in Museum, Archives, Libraries and Historic Buildings,
Louvre museum, Paris
<http://www.alphavisa.com/ipm/2016/en/>
- 19-23/9 11th Conference on Lasers in the Conservation of Artworks (LACONA XI), Cracow, Poland
<http://www.iccrom.org/classifieds/11th-conference-on-lasers-in-the-conservation-of-artworks-lacona-xi/>
- 21-24/9 ICOM-CC Photographic Materials Working Group Interim Meeting 2016, Amsterdam
<https://www.rijksmuseum.nl/en/icom-cc.pmwg>
- 28-29/9 Kurs på Julitta gård, se annons i Realia
- 28-30/9 From Postwar to Postmodern – 20th Century Built Cultural Heritage, Kiel
<https://www.kiel-heritage-forum-2016.eu/>
- 7-10/11 Ship Models: Understanding techniques for research and conservation, Amsterdam
<https://www.rijksmuseum.nl/en/ship-models>
- 10-11/11 Expression and Sensibility : Art Technological Sources at the Rise of Modernity,
Stuttgart
<http://www.iccrom.org/classifieds/expression-and-sensibility-art-technological-sources-at-the-rise-of-modernity/>
- 17-18/11 European Conference on Biodeterioration of Stone Monuments, Frankrike
<https://ecbsm.u-cergy.fr/>
- 17-18/11 Samlingsforum, Visby
<http://www.raa.se/kulturarvet/foremal-och-samlingar/samlingsforum/>

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Ett helt år har gått sedan förra årsmötet då jag och två nya medlemmar valdes in i NKF-S styrelse. Och nu vid årsmötet i Uppsala den 20 maj blev det ytterligare rotation och två styrelsemedlemmar ställer sina platser till förfogande. Stort och varmt tack till Alissa Anderson och Janne Blåberg för era stora och helhjärtade engagemang i NKF-S styrelse. Pia Christensson, som stannade som suppleant i ett år, lämnar också styrelsen, och det har varit ovärderligt att vi har fått ha hennes stöd och goda råd det här första året. Det är uppenbart att Pia och dåvarande styrelsen har gjort ett gediget arbete under deras tid med att strukturera upp styrelsens arbete och även infört rutiner för planering på kort och lång sikt. Vi fortsätter på den utstakade banan. Det är viktigt att NKF-S syns mer i olika sammanhang och därför har vi bland annat svarat på två remisser under året. De första var Digisams Checklista för samlingssystem som handlar om de tillgängliga system som används av museer och andra institutioner för att lagra och hantera digital information om föremål i deras samlingar. Den andra var ett remissvar på Riksantikvarieämbetets rapport över Översyn av regelverket om kyrkliga kulturminnen (Dnr: Ku2015/02346/KL) där NKF-S ansåg att i synnerhet uttrycket kulturhistoriskt värde bör utredas och tydligare definieras liksom att länsstyrelserna behöver ett system för kvalitetssäkring av konserveringsfrågor. På NKF Förbundsrådsmöte i Helsingfors i höstas diskuterade vi hur de olika sektionerna kan arbeta tätare tillsammans. Ett konkret förslag var att låta de olika sektionernas utskick till respektive sektion också gå ut till de övriga sektionerna. Från i synnerhet Danmark har vi därför nu fått reda på vad som försiggår. Jag hoppas också att ni har noterat och också uppskattar vår nya hemsida! Det är tack vare en stor arbetsinsats av Alissa Andersson.

Charlotta Bylund Melin

I år fyller NKF-S 65 år och det hoppas vi att ni vill fira! Vi har diskuterat fram och tillbaka hur vi ska göra för att locka så många medlemmar som möjligt att komma och delta. Därför har vi bestämt att skjuta på festligheterna till årsmötet 2017 för att på så sätt slå fler flugor i en smäll. Till samma tillfälle har vi bjudit in E.C.C.O:s styrelse och delegater för att hålla sin årliga General Assembly. De kommer då också att delta i ett seminarium som hoppas kunna ge en fördjupad insikt om konservatoryrkets situation idag och i framtiden, i Sverige liksom med en internationell utblick. Diskussioner och föreläsningar planeras där möjligheter och utmaningar behandlas. Vi hoppas på stor uppslutning och ett givande utbyte av kunskap och kontakter. Höjdpunkten för NKF-S:s årsmöte 2017 kommer att bli Jubileumsfesten. Temat för festen är en tillbakablick på NKF-S:s historia och om ni har bilder från förr vill vi gärna visa dem som ett bildspel under kvällen. Förslag på talare mottages tacksamt. Skicka gärna era förslag till kontakt@nkf-s.se. Årsmötet och Jubileumsfesten kommer att hållas på Armémuseum i Stockholm i april 2017. Program och datum är ännu inte helt fastställda men vi återkommer med mer information när det närmar sig. Vi kommer också att behöva extra arbetsinsatser med arrangemanget, så hör av er om ni är intresserade av att hjälpa till!

Så till sist en uppmaning från Medlemsregistret. Om ni har bytt adress, kom ihåg att uppdatera era kontaktuppgifter så att utskick från oss når er. Det kan du lätt göra via NKF-S:s hemsida under fliken "För medlemmar".

Nu står sommaren för dörren, parkerna är fulla av vårblommor och trädens knoppar håller precis på att brista. Det här är enligt min mening den bästa tiden på året och jag hoppas att ni alla får en skön, rolig och vilsam sommar!

VILKA FRÅGOR ÄR VIKTIGAST FÖR ER?

VAD VILL NI ATT VI I STYRELSEN SKA ARBETA MED?

Vi vill ta del av era tankar och idéer,

så hör av er till kontakt@nkf-s.se